

СОФОКЪЛ АНТИГОНА

Превод от старогръцки: Александър Димитров Ничев, 1949

chitanka.info

ЛИЦА

АНТИГОНА
ИСМЕНА
ХОР ОТ ТИВАНСКИ СТАРЦИ
КРЕОН
СТРАЖ
ХЕМОН
ТИРЕЗИЙ
ВЕСТИТЕЛ
ЕВРИДИКА

ПРОЛОГ

АНТИГОНА

Исмено, моя родна сестро, знаеш ли
беда, родена от делата бащини^[1],
с която Зевс не е белязал дните ни?
Не, няма горест, болка и страдание,
безчестие и срам, които в твоите
и в моите беди не съм съзирала.
Ала какво, говори се, навред в града
днес вождът повелява с нова заповед?
Не си ли чула за беда, подготвяна
за близък нам човек от враговете му?^[2]

ИСМЕНА

Не, Антигоно, новина за свой човек
не зная — нито скръбна, нито радостна, —
откакто своите братя ний загубихме,
в едничък ден един от друг погубени.^[3]
Разбрах, че тази нощ били са тръгнали
аргивските войски^[4] — и нищо повече.
Ала не съм ни скръбна, нито радостна.

АНТИГОНА

Да, знаех, затова и от чертозите
те викнах, за да чуеш ти единствена.

ИСМЕНА

Какво? Изглеждаш силно развълнувана.

АНТИГОНА

Креон удостоява в гроб единия
от братята ни, а лишава другия!

Положил, както казват, Етеокла той —
според закона и по обичаите —
в земята и го пратил с чест при мъртвите.
А за трупа на Полиник, нещастния,
издал бил той до гражданите заповед:
ни плач за него, нито погребение!
Да се остави неоплакан, незарит —
богата плячка за пернати хищници.
Така бил повелил Креон, любезният,
за тебе и за мен — за мен, разбираш ли?
Той щял да дойде, за да обяви това
на тия, що не са го чули. Всичко туй
не смятал за шега и непокорникът
пребит ще падне от народа с камъни.
Ще видим днес дали си благородница
или от знатни прадеди — нищожество!

ИСМЕНА

Какво бих променила аз, нещастнице,
със своя труд и своето мълчание?

АНТИГОНА

От тебе чакам помощ и съдействие.

ИСМЕНА

В каква беда! Какво си пак намислила?

АНТИГОНА

Ще погребеш задружно с мене мъртвия.

ИСМЕНА

Да го погребваш... въпреки забраната?

АНТИГОНА

Да, аз, щом ти не си съгласна — моя брат
и твоя! Та това не е предателство!

ИСМЕНА

Злочеста! При Креоновата заповед?

АНТИГОНА

О, той не ще ме отклони от пътя ми!

ИСМЕНА

Горко ми! Сестро, помисли как нашият
баща умря в омраза и презрение!^[5]
Когато изведнъж разкри позора си,
той сам избоде със ръка очите си.
А майка му, която бе и негова жена,
сама с въже прекъсна дните си...^[6]
Най-сетне, наште двама братя-клетници
в един ден бяха копия кръстосали
и паднаха един от друг с еднаква смърт.
Мисли — еднички ние с теб останахме
и ще погинем, щом против законите
престъпим царска власт и царска заповед.
И нека помним още, че жени сме ний,
че сили за борба с мъжете нямаме.
И после — заповядват ни по-силните,
а тях дори в по-тежко зло ще слушахме.
И затова, като помоля мъртвия
да ми прости; че съм така принудена,
ще слушам царя аз. Та невъзможното
да предприемаш, е съвсем безсмислено!

АНТИГОНА

Не моля вече, не желая твоето
съдействие, дори да би го давала.
Мисли каквото искаш, ала него аз
ще погребя и ще загина радостна.
Ще легна мила редом с него, милия,
изпълнила свещен завет. По-дълъг срок
ще трябва да се нравя на подземните.
Сред тях навеки ще лежа. А светото

за боговете, ако щеш, презирай ти!

ИСМЕНА

О, не, не го презирам, но безсилна съм да тръгна срещу своите съграждани.

АНТИГОНА

С това се оправдавай! На любимия свой брат отивам да приготвя гроба аз!

ИСМЕНА

О, колко ме е страх за тебе, клетнице!

АНТИГОНА

За мене се не бой! Мисли за себе си!

ИСМЕНА

За всичко туй поне не казвай никому, пази го в тайна. Аз ще правя същото.

АНТИГОНА

О, разгласявай! Ще те мразя повече, ако мълчиш, ако не кажеш всекиму!

ИСМЕНА

В ужасен миг се горещи сърцето ти!

АНТИГОНА

Комуто трябва, зная, угодила съм.

ИСМЕНА

Да би могла! Но искаш невъзможното!

АНТИГОНА

Ще спра, когато секнат в мене силите.

ИСМЕНА

Спри по-добре навреме невъзможното!

АНТИГОНА

Ще те намразя заради словата ти!

Омразна ще си с право и на мъртвия!

Но остави ме с моето безумие

да страдам! Знам, не ще пострадам толкова,

че да не бъде мойта смърт — прекрасна смърт!

ИСМЕНА

Върви, щом искаш, ала знай — безумна си,

и пак с любов към тебе гледат своите.

(Излизат.)

[1] Грехът на Едип, който убил баща си и се оженил за майка си, е тема на трагедията „Едип цар“. ↑

[2] Близкият човек, за когото говори Антигона, е мъртвият Полиник. С думата врагове тя означава не само Креон, който е издал позорна заповед, но и всеки, който би се обявил в негова подкрепа. ↑

[3] Етеокъл и Полиник, върху които тегне проклятието на баща им Едип, веднага след изпращането му в изгнание започват спор за тиванския престол. Като вождове на две враждебни войски, те загиват от взаимните си удари. ↑

[4] *Аргивски войски* са войските на град Аргос, начело на които Полиник дохожда под стените на Тива. ↑

[5] Според Софокловата трагедия „Едип в Колон“ Едип умира, помирен с боговете. Прорицанията гласели, че страната, която приеме тялото му, ще стане неуязвима за враговете си. ↑

[6] Според трагедията „Едип цар“ Йокаста, майка на Едип, след смъртта на мъжа си Лай се омъжила за собствения си син, без да знае с кого встъпва в брак. По-късно, когато това станало явно, Йокаста се обесила, а Едип избол очите си. ↑

ПАРОД

ХОР

Първа строфа

Ясно слънце ле, светлина
тъй прекрасна — за първи път —
в Тива, в седмовратния град!^[1]
Изгря и ти, око на деня —
цял в позлата, — и прелетя
през диркейските води^[2],
па удари със остра юзда
и подгони със вихрен бяг
белощитният аргоски воин^[3],
цял в оръжие стегнат.
Него тук, против нашата родна земя,
Полиник подир толкова бурния спор^[4]
ни доведе. А той с пронизителен вик —
сякаш хищен орел — връхлетя връз града,
под крила белоснежни прикрил рамене,
с неброими стрели
и със шлемове с гриви развени.

Първа антистрофа

Спрял над нашия град, със взор
вперен, с копия, жадни за кръв,
той обграждаше седемте
врати. Но ето, махна се той,
без да е лочил наша кръв,
без да е грабнал с боров плам
Хефест^[5] наште китни стени —
тъй в тила му гръмна Арей

с боен вик, и в бой полетя
драконът победен.^[6]
Зевс безкрай ненавижда! надменната реч.
И когато видя като буен поток
да летят към стените под гордия звън
на своето златно оръжие, с гръм
повали Капаней^[7], както беше готов
чак отвръх крепостта
да запее победна песен.

Втора строфа

Рухна тогава на земята твърд, сразен
той,
който летеше с огън в ръка и с див
бяс,
с вик,
с вой, с безумния дъх
на разярени ветрове.
Всичко свърши с край нечакан.
С удари тук,
с удари там
смаза врага
Арес, великият
и благосклонен съюзник.
Седем вожда пред градските седем врати —
срещу равния равен — оставиха там
своите медни оръжия в Зевсова чест.
Само клетите двама не сториха тъй —
те, рождените братя, един срещу друг
устремиха оръжия с мощна ръка,
и еднаква бе тяхната гибел.

Втора антистрофа

Но многославна Победа пристигна пак
тук.
Смее се към колесниците в Тива с весел смях

тя.
Вред
днес след тази война
всичко забрава да покрий!
Нека в храмовете божи
вием хора
цялата нощ!
Бакх да е с нас —
който разтърсва
Тива — и той да ни води!

[1] *В Тива, в седмовратния град* — беотийска Тива се означава обикновено като седмовратна, за разлика от стовратната Тива в Египет. ↑

[2] *Диркейски води* са водите на извора Дирка, в западната част на Тива. ↑

[3] *Белоцитният аргоски воин* — отличителен белег на аргивците били белите щитове. Белоцитни те са и у Есхил в „Седемте срещу Тива“, и у Еврипид във „Финикийците“. ↑

[4] Спорът е за властта над Тива. ↑

[5] *Хефест* е бог на огъня. Тук с името на бога се означава самият огън. ↑

[6] *Драконът победен* — драконът като символ на тиванската мощ е противопоставен на орела — символ на аргоската войска. ↑

[7] *Капаней* е един от седемте вождове, които участвували в похода на Полиник срещу Тива. В оригинала той не е означен изрично, но без съмнение Софокловата публика добре е разбирала за кого говори поетът. Името на Капаней станало синоним на богохулник (срв. Есхил. „Седемте срещу Тива“). ↑

ПЪРВИ ЕПИЗОД

ХОР

Ала иде и царят на нашта земя,
Креон Менойкеев,
зарад новите случки, изпратени нам
от небето. Какво ли в ума си таи,
та е викнал сега на събрание нас,
тиванските старци,
чрез разгласа до всички в града ни?

(Влиза Креон.)

КРЕОН

Мъже, града издигнаха безсмъртните,
след като дълго с бури го разтърсваха.
Чрез пратеници исках вас единствени
да призова, защото, първо, знам добре,
че трона и властта на Лая тачехте,
че след като Едип спаси държавата
и след като умря, към синовете му
вий твърди в своята преданост останахте.
Понеже те и двамата загинаха
в един ден от взаимните си удари,
опозорени от братоубийството,
аз имам днес властта и трона в царството
поради кръвното си родство с мъртвите.
Не можем да познаваме у всекиго
душа, сърце и ум, преди в законите
и във властта да е показал опитност.
За мене, ако този, който властвува,
не се държи за най-добрите правила
и ако страх е вцепенил езика му,

негоден е, така съм смятал винаги.
И онзи, който слага над родината
приятеля си, е за мен нищожество.
Да чуе Зевс, той вижда всичко всякога:
не ще мълча, ако съзра нещастие,
надвиснало над моите съграждани.
Не ще приемам за приятел никога
врага на своя град, защото зная аз,
че той, градът, спасява и че плува ли
щастливо той, намираме приятели.
Й ще въздигна Тива с тези правила.
Сега във връзка с туй издадох заповед
за синовете на Едип до всички ви.
За Етеокъл, който, защитавайки
града, умря, прославен с ловко копие,
да се положи в гроб със всички почести,
които получават най-достойните.
Но брат му, който дойде от изгнание —
за Полиник говоря, който бащин край
и родни богове на огън искаше
да предаде, да се напие с братска кръв
и да зароби своите съграждани,
за него, казвам, обявих навред в града —
ни гроб, нито оплакване от някого!
Да се остави незарит — на кучета
и хищни птици плячка отвратителна.
Така реших. Не ще въздам на лошия
честта, която има най-достойният.
А който люби своя град, и приживе,
и след смъртта си той ще има почести.

ХОР

Креоне, тъй решаваш за приятеля
и за врага на нашето отечество.
Закони можеш да прилагаш всякакви —
за мъртвите, тъй както и за живите.

КРЕОН

Следете да се спазва тая заповед.

ХОР

С подобен дълг натовари по-младите.

КРЕОН

Да, стражи са поставени край мъртвия.

ХОР

А нещо друго ще ни заповядаш ли?

КРЕОН

Да не допускате неподчинение.

ХОР

Но кой е глупав да желае сам смъртта?

КРЕОН

Да, тъй ще му платя. Но често хората
с надежда за печалба са погивали.

(Влиза Страж.)

СТРАЖЪТ

Не ще река, о царю, че от тичане
до смърт задъхан съм дошъл в палата ти.
Та много пъти мислите ме спираха
и се обръцах посред път за връщане.
И често тъй говореше душата ми:
„Защо вървиш към своята казън, клетнико?
Как, опираш! Но ако Креон от другиго
научи, от беда ще се избавиш ли?“
Тъй мислех и вървах едвам, с усилие.
И кратък да е пътят, удължава се.
Най-после се реших да се явя пред теб,

уверен, че не ще пострадам повече,
отколкото съдбата е приготвила.

КРЕОН

Що има? От какво е туй смущение?

СТРАЖЪТ

За себе си ще кажа първо — нищичко
не съм направил, нито знам виновния,
и ако зло ме сполети — неправо е.

КРЕОН

Добре, добре се целиш ти, ограждаш се
отвред. Ще кажеш нещо важно, явно е.

СТРАЖЪТ

Големи страхове ни вдъхва лошото.

КРЕОН

Кажи най-сетне и след туй — отивай си!

СТРАЖЪТ

Добре, ще кажа. Преди малко някой е
погребал тайно мъртвия. По тялото
посипал суха пръст, извършил обряда.

КРЕОН

Какво говориш? Кой е този дързък мъж?

СТРАЖЪТ

Не знам. Ни удари от брадва имаше,
ни изкопана пръст. Видяхме — твърда бе
земята, непокътната и без следи
от колела — незнаен бе виновникът.
И щом ни каза първият от дневните
пазачи, ние смаяни останахме.
Трупът не беше в гроб, ала покрит бе той

със малко пръст, като за очищение.^[1]
И нито звяр, ни куче бе оставило
следа — не бе и влачен, то се виждаше.
Тогава ругатни сред нас се вдигнаха,
един кореше другия. И можехме
до бой да стигнем — никой не ни спираше.
Виновен беше всеки за другаря си,
а явно — никой: никой не признаваше.
Готови бяхме да ловим горещ метал,
да встъпим в жар, да се кълнем в небесните,
че сме невинни, че не знаем, никого
да е замислил и извършил делото.
Накрай, когато нищо не постигнахме,
обади се един и всички сведохме
глави от страх. Не можехме ни думица
да възразим, нито пък средство знаехме
да се спасим. Той казваше за случката
да ти обадим, нищо да не скриваме.
Прие се, и съдбата мене, клетия,
определи за туй голямо щастие.
Не искам аз, не искаш ти, но ето ме.
Вестител на беди не тачат никъде.

ХОР

Отдавна, царю, мисля тъй в сърцето си —
това са ни изпратили небесните.

КРЕОН

Млъкни, за да не ме вбесят словата ти!
Да не излезеш глупав, че и стар при туй!
Та ти говориш нетърпими работи!
За този труп — небесните се грижели!
Дали удостояват с погребение
като заслужил онзи, който искаше
да изгори и храмове, и дарове,
да разори земята и закона им?
Ти виждал ли си да почитат лошите?

Не — граждани, които недоволствуват,
са възроптали срещу мене, клатят те
глава и не желаят във законния
ярем и подчинение да впрегнат врат.
Те стражите ми с подкуп, зная сигурно,
към дръзката постъпка са подтикнали!
Да, нищо на света не е тъй гибелно
за хората като парите! Те рушат
града, прогонват людеите от бащин дом,
те учат, те в заблуда вкарват честните
души и ги въвличат в престъпления!
Те сториха да носят хитрост хората
и да познават всяко безчестие!
Ала ще дойде време за подкупните
с дължима казън да платят делата си!

(Към Стража.)

Но ако вярно още тача Зевса аз,
добре да знаеш, казвам и кълна ти се:
ако не ми намерите виновника
и ако го не видя тук, едната смърт
не ще ви стигне, докато не кажете —
обесени, но живи — за безчинството!
Да знаете къде пари да дирите!
Така да разберете, че не е добре
отвсякъде печалби да очаквате!
След срамните облаги виждаш повече
погубени, отколкото избавени!

СТРАЖЪТ

Сега да кажа нещо — позволяваш ли?

КРЕОН

Нима не виждаш колко неприятно е!

СТРАЖЪТ

Слуха ли дразня аз или душата ти?

КРЕОН

Какво пък ще ми дириш де е болката?

СТРАЖЪТ

В слуха — от мен, в душата — от виновника.

КРЕОН

Но ти бърбарец си роден наистина!

СТРАЖЪТ

Поне не съм извършил тази работа.

КРЕОН

И още как! Продад си и душата си!

СТРАЖЪТ

О! Да смяташ, че си прав, и да си тъй неправ!

КРЕОН

Приказвай, ала знай — не доведете ли
виновника пред мене, ще признаете,
че подлата облага носи бедствия!

(Влиза в двореца.)

СТРАЖЪТ

Дано го хванат! Ала улови ли се,
или пък не — това ще каже Случаят, —
не ще ме видиш тук да стъпя повече.
Останал здрав и читав неочаквано,
небе, дължа ти много благодарности!

(Излиза.)

[1] Древните гърци смятали, че голям грях върши онзи, който не се погрижи да погребее изоставен мъртвец. Погребалният обред се смятал за извършен и тогава, когато върху мъртвия се посипело малко пръст. ↑

ПЪРВИ СТАЗИМ

ХОР

Първа строфа

Много са чудните неща,
но човек е пръв сред тях.
Бит от вятъра мразовит,
той по сивия морски гръб
минава, край него бучат води
и се надигат с вой.
Най-първата сред боговете,
вечната плодна Земя^[1], той обработва,
всяка година я пори с ралата си,
с впрегнати коне пръстта обръща.

Първа антистрофа

С плетени мрежи той лови
лекокрилия птичи рой
и свирепите зверове,
па ги води във своя дом.
Лови плода на морето той —
човекът с ум дарен, —
с юзда изкусно той смирява
скитника звяр, под ярем гъстогривия,
буйния кон укротява и горския
неуморен бик в хомот запряга.

Втора строфа

Владее и слово, и дух
крилат; със закон се стреми
градове да урежда; знае да избягва

смразяващите студове
и тежкия пороен дъжд със средства —
безброй.

Пред нищо бъдно не стои
безпомощен и само ада
няма да избегне той.
Но пак за тежки болести
цяр е намерил.

Втора антистрофа

Той има безкрайната мощ
да бъде изкусен творец
и по пътя си следва ту добро, ту лошо.
Потъпква родния закон
и божията свята правда в светлия град.
Не е градът за оня, който срам
чрез дързостта си е добил!
Да не бъде в моя дом
такъв човек и да не е
с моята мисъл!

[1] Най-първата сред боговете, вечната плодна Земя — Земята била смятана за майка на самия Зевс. ↑

ВТОРИ ЕПИЗОД

ХОР

Какво чудо, небе! Аз се питам сега
как да кажа, че не Антигона е туй,
като виждам, че тя е самата!

Нещастнице!

О, дете на Едипа нещастен, какво
е това? И дали те довеждат сега,
пренебрегнала царския тежък закон,
заловена в безумна постъпка?

(Влиза Стражът, който Води Антигона.)

СТРАЖЪТ

(като посочва Антигона)

Това е нейно дело! Тя бе хваната,
погребвайки мъртвеца. Но къде е Креон?

ХОР

Навреме тъкмо пак излиза, ето го.

(Влиза Креон.)

КРЕОН

Какво? Защо навреме ида, казвате?

СТРАЖЪТ

Да се кълнат, не бива, царю, смъртните.
Отпослед виждаш — лъгал си се. Вярно е,
не смятах да дохождам пак в двореца ти,

че твоите заплахи тъй ме стреснаха!
Но радостта, която не очакваме,
не се сравнява с други удоволствия.
Дойдох, макар че се заклех в противното
с девойката, която беше сварена
да кити гроба. Жребие не хвърляхме —
че мое, не на друг е туй откритие.
Сега вземи я, царю, обвинявай я,
тъй както знаеш. А за мене — право е
да си вървя, свободен от опасности.

КРЕОН

Отде я водиш? Где и как е хваната?

СТРАЖЪТ

Ти знаеш всичко — тя погребва мъртвия.

КРЕОН

Самият ти разбираш ли словата си?

СТРАЖЪТ

Видях я да посипва с пръст умрелия —
което забраняваш ти. Разбра ли ме?

КРЕОН

А как сте я видели? Как я хванахте?

СТРАЖЪТ

Тъй беше: щом се върнахме, уплашени
от твоите закани, ние магнахме
пръстта, с която бе покрито тялото,
и тлеещия труп добре разголихме,
па горе, на върха, на завет седнахме,
за да не ни удари миризмата му.
И живо всеки ругатни отправяше
към другия — да гледа своята работа.
Така седяхме там, додето слънцето

застана сред небето и наоколо
захвана пек. Тогава изведнъж изви
вихрушка — гняв небесен, — мигом вятърът
постла полята с прах, раздърпа шумата
на ниските гори, изпълни целия
простор. Стояхме ний с очи затворени
под този бич. Когато стихна той,
съглеждаме девойката. Тя плачеше
горчиво като птичката, намерила
гнездото си от малките опразнено.
Така и тя. Щом зърна голо тялото,
заплака с глас и запроклина людете,
които бяха осквернили мъртвия.
Донесе мигом суха пръст с ръцете си,
па отвисоко, с медния кован кратер^[1],
трупа зачете с тройно възлияние.
Ний, щом видяхме туй, веднага скочихме
и — хванахме я. Тя не бе уплашена.
Разпитахме я всичко за предишното
и за сега. Тя нищо не отричаше,
И радвах се тогава, но и жал ми бе.
Да те не дебне зло — това е радостно,
ала да водиш към беда приятели,
е тежка скръб. Но всичко туй не е за мен
тъй важно, както моето спасение.

КРЕОН

(Към Антигона)

Ти, дете свеждаш тъй глава! Признаваш ли,
или отричаш — туй да си извършила?

АНТИГОНА

Признавам, не отричам нищо — сторих го.

КРЕОН

(Към Стража)

Където искаш, можеш да вървиш сега,
освободен от тежко обвинение,

(Към Антигона)

А ти кажи ми с кратък, ясен отговор,
известна ли ти е била забраната?

АНТИГОНА

Да, как не! Тя бе разгласена публично.

КРЕОН

И дръзна да престъпваш тая заповед?

АНТИГОНА

Ни Зевс ми повели това, ни Правдата^[2],

съжителката на подземни демони —

а те закони дадоха на хората.

Не смятах за така могъщи твоите
повели, че да нарушава смъртният
неписаните вечни божии правила.

Не са от вчера, ни от днес, а винаги
са живи. Кой би казал откога са те?

Не исках затова, от страх пред заповед
на смъртен, да получа наказание
от боговете. Знаех — смърт. Защо пък не?

Дори без твоята заповед. Облага е
за мене да издъхна предивременно.

Та да живееш като мене, в толкова
беди, смъртта не ще ли бъде щастие?

Така, от туй, че ме улучи зла съдба,
не ме боли. Но истински бих страдала,
ако трупа на брат си бях оставила
без гроб. От всичко туй сега не ме боли.

Ако това за глупост смяташ, ето що:
един глупец ме назовава глупава.

ХОР

Личи си, с твърд характер е девойката,
от твърд баща. Не трепва пред нещастие.

КРЕОН

О, много често твърде упоритите
души разбити падат; и най-твърдото
желязо, щом се закали над огъня,
ще видиш — раздробява се на късове.
А с малката юзда, аз зная, буйните
коне притихват. Гордост? Неуместна е
за роба, над когото тегне чужда власт!^[3]
А ето, тя говори оскърбително,
макар да е престъпила законите.
След първата ѝ дързост иде втората —
тя с нея се гордее, подиграва се!
Не аз ще бъда мъж, а тя, разбира се,
ако това ѝ мине безнаказано!
Да! Нека ми е племенница, нека е
най-близката от всички мои сродници —
не ще избегне тя, нито пък нейната
сестра от най-ужасен дял! И нея тук
аз обвинявам като съучастница!
Извикайте я! Преди миг в палатите
я виждам побесняла, не на себе си.
Издава се душата на потайния
злодей, преди да се явят делата му.
Аз мразя, щом при явно провинение
виновникът се смята горд с простъпката!

АНТИГОНА

От мойта смърт какво желаеш повече?

КРЕОН

О, нищо! С нея всичко е постигнато.

АНТИГОНА

Защо се бавиш? О, така противни са
словата ти, и тъй дано е винаги!
Тъй както ти са неприятни моите.
Ала какво ще ме прослави повече
от туй, че в гроб съм брата си положила?
Тук всички биха рекли: „Одобряваме!“ —
ако страхът не бе сковал езика им.
Да, с много нещо е щастлив тиранинът,
каквото иска върши и говори той.

КРЕОН

Тъй виждаш само ти между кадмейците.

АНТИГОНА

И те го виждат, но пред тебе — неми са.

КРЕОН

И ти не се червиш да мислиш иначе?

АНТИГОНА

Не е позорно да почиташ своите.

КРЕОН

А падналият в бой не е ли твоя кръв?

АНТИГОНА

Да, моя — от баща ми и от майка ми.

КРЕОН

Защо тогава тачиш само другия?

АНТИГОНА

О, не, така не би говорил мъртвият!

КРЕОН

Да, тачиш го наравно с нечестивеца!

АНТИГОНА

Не роб е този, който падна — брат ми е.

КРЕОН

Рушител на града! Защитник — другият!

АНТИГОНА

Но Хадес иска равенство за мъртвите!

КРЕОН

Добрият няма равен жребий с лошия!

АНТИГОНА

Дали пък долу правят тая разлика?

КРЕОН

Врагът не е приятел и във гроба си!

АНТИГОНА

Не за вражда — за обич съм създадена!

КРЕОН

За обич ли? Отивай в ада — там люби!
Жена не ще ме води през живота ми!

(Влиза Исмена.)

ХОР

Ала виж: пред вратите Исмена стои —
лее сълзи за своята скъпа сестра.
На челото ѝ облак, лицето пламти,
загрозено от него,
а прекрасните бузи са мокри.

КРЕОН

(Към Исмeнa)

В дома ми си се вмъкнала, усойнице,
и смучеш мойта кръв! Уви, не знаех аз,
че храня бесове и смърт за трона си!
Дял имаш ли, кажи, в това погребване,
или ще се кълнеш — не съм и чувала?

ИСМЕНА

Да, щом сестра ми се признава, сторих го.
Участвувах и нося от вината ѝ.

АНТИГОНА

Не, правдата не ще ти позволи това!
Не пожела, не те и взех със себе си!

ИСМЕНА

Не се свеня при твоето нещастие
да бъда съучастница в бедата ти.

АНТИГОНА

Мъртвецът знае на кого е делото.
Не искам обич само в празни приказки!

ИСМЕНА

Не ми отказвай, сестро, нека с теб умра
и да изпълня своя дълг към мъртвия!

АНТИГОНА

О, с мене — не! Това, което с пръст не си
докосвала, не искай! Стига мойта смърт!

ИСМЕНА

Какъв живот без тебе ще е радостен?

АНТИГОНА

Креона питай, него уважаваш ти.

ИСМЕНА

Защо без полза ме измъчваш толкова?

АНТИГОНА

Но ако ти се смея, знай — от болка е.

ИСМЕНА

Не, не, кажи с какво бих ти помогнала!

АНТИГОНА

Спаси се! Не завиждам на живота ти!

ИСМЕНА

Ах, няма ли да споделя съдбата ти?

АНТИГОНА

Ти пожела живот, а аз — смъртта избрах.

ИСМЕНА

Ала нали ти казах свойто мнение?

АНТИГОНА

О, тебе хвалят тук, а мене — другаде.

ИСМЕНА

Ала все пак еднаква е вината ни.

АНТИГОНА

Дерзай! Живееш ти, а аз отдавна съм умряла, за да угодя на мъртвите!

КРЕОН

Едната полудя сега, а другата си е такава още от рождение.

ИСМЕНА

Вроденият ни разум, царю, в бедствия
не си остава същият, изменя се.

КРЕОН

Поне у тебе — вършиш лошо с лошите!

ИСМЕНА

Без нея как самичка ще живея аз?

КРЕОН

Не говори за нея вече — мъртва е!

ИСМЕНА

На своя син убиваш годеницата!

КРЕОН

И други ниви са добри за работа!

ИСМЕНА

И той, и тя това не са помисляли!

КРЕОН

Не ща таквиз жени за синовете си!

АНТИГОНА

Баща ти как те хули, скъпи Хемоне!

КРЕОН

Ти много ми дотегна вече с брака си!

ИСМЕНА

Нима ще я отнемеш на сина си ти?

КРЕОН

Самичък адът ще разкъса връзката.

ХОР

Решена е смъртта ѝ вече, виждам аз.

КРЕОН

И ти, и аз. Но стига. Отведете ги
в двореца, роби! Трябва тези две жени
да пазите добре, бъдете бдителни!
Защото, зная бягат и безстрашните,
когато в миг съзрат смъртта пред себе си.

(Извеждат Антигона и Исмена.)

[1] *Кратер* — широк съд, в който при жертвоприношения смесвали вино с вода. ↑

[2] *Правда (Дика, Дике)* — богиня на справедливостта, дъщеря на Зевс и Темида. ↑

[3] Родената от свободни родители Антигона в никой случай не може да се нарече робиня. Тук има преувеличение, естествено за силно афектирания, груб и деспотичен Креон. ↑

ВТОРИ СТАЗИМ

ХОР

Първа строфа

Щастливи са тези, които зло не знаят.
Щом разтърси къщата някому бог —
безброй
бедствия връхлитат рода му
в безкрайни дълги дни.
Така вълните бягат с рев
под тракийските^[1] могъщи
вихри върху мрачното подморие
и носят, и натрупват чак от дъното
черна, неспокойна кал.
Скалите им отвърщат с рев и стонове.

Първа антистрофа

Отколе са тия беди в дома на Лабдак^[2] —
връз бедите на мъртвите се струпват те.
Тъй не може род да избави рода, а някой бог
ще го срази — и няма мир.
Сетен стрък сред светъл зрак
в чертозите Едипови сияеше,
ала и него някой от подземните
в миг преряза с кървав сърп —
за дръзки думи и за ярост в мислите.^[3]

Втора строфа

Каква човешка надменност, Зевсе,
дръзко би погазила твойта мощ,
която ни сън,

който оборва всичко,
ни неуморните божи месеци
ще победят?
Ти си безсмъртен цар,
ти владееш сам в сияния олимпийски.
И в предишни дни, и днес,
и в бъдни дни ще живее
тоя закон: докрай
нищо
не следва човека, само бедата — докрай.

Втора антистрофа

Така надеждата колеблива
дава щастие на мнозина, да —
но тя и безброй
празни желания мами.
Дебне, когато не е очаквана,
докато в миг —
в огън кракът си изгориш.
Да, мъдрец е казал славните стари думи:
мисли злото за добро
човекът, комуто бог
тласка ума към смърт,
гибел.
Доброто е малко, само бедата — докрай.

[1] Тракия смятали в древността за царство на студения северен вятър Борей. ↑

[2] *Отколе са тези беди в дома на Лабдак* — Софокъл, подобно на Есхил, споделя възгледа за родовото проклятие, което постига не само непосредственият извършител на престъпно деяние, но и лично невинните негови потомци. ↑

[3] Хорът има пред вид и Антигона, и Исмена, тъй като смъртната присъда, издадена от Креон, засяга, поне дотук, и двете сестри. ↑

ТРЕТИ ЕПИЗОД

(Влиза Хемон.)

ХОР

Ето, Хемон е тук — твоят най-млад син.
Дали иде при тебе със скръбна душа
за съдбата на своята свидна любов
Антигона, дали
от тъга по изгубена обич?

КРЕОН

Ще видим не по-зле от прорицатели.

(Към Хемон.)

На своята годеница чул присъдата,
навярно идеш, сине, с гняв при татка си?
Или при все туй пак сме ти приятели?

ХЕМОН

Аз твой съм, татко. С правилни напътствия
ме водиш ти и аз те следвам винаги.
Не е желан за мене с право никой брак,
за който нямам твойта мъдра опитност.

КРЕОН

Тъй трябва, синко мой, да мислиш винаги,
най-първо да зачиташ воля бащина.
Та за деца послушни молят хората
небето — с тях да им дарува къщите —
врага си да наказват, а приятеля
да тачат, както го е тачил татко им.
За оня, който е родил негодници,

какво би рекъл, ако не — че тежко зло
си е създал и смях за враговете си?
Пленен от страст към някаква жена, дете,
не заслепявай разума си, знай добре —
студени са прегръдките на лошата
жена, с която ще живееш. Има ли
по-страшно зло от лошите приятели?
И тъй, заплуй я като неприятелка
и нека се омъжи между мъртвите!
Понеже нея залових единствена
от всички да погазва моя заповед,
лъжец не ще ме видят моите граждани —
ще я убия! Пък да вика Зевса тя
да отмъсти! Ако търпя нехайството
на своите, явно, ще търпя и чуждото.
Че строгият в домашните си работи
постъпва справедливо и в държавните.
А онзи, който дръзко тъпче правото
и смята да владее господаря си,
от мен не ще получи одобрение.
Не, трябва да се слуша тук изборният —
в голямо, в малко, в право и в неправилно!
И знай, че такъв човек и хубаво
се подчинява, и добре командува,
и в бурята на боя той е в строя си
като добър и смел другар на другите.
Безредие — това е най-голямо зло!
Държавите погубва то и къщите
обезлюдява. То обръща в битките
войските в бягство. А пък за покорните
послушността е често — избавление.
Тъй трябва да се пази ред и никога
не бива на жена да се поддаваме.
Да паднеш от ръка на мъж, е по-добре,
не ще рекат за тебе: „От жена по-слаб!“

ХОР

Ако не сме от старостта измамени,
ний мислим, че разумни са словата ти.

ХЕМОН

Небето, татко, влага в нас разсъдъка,
най-висшият от всички божии дарове.
Не бих могъл да кажа, че неправилно
говориш, и дано не мога никога.
Но нека чуем словото на другите.
Мой дълг е преди теб да виждам винаги
какво говорят, вършат, хулят хората.
От страх пред теб не казва никой поданик
това, което не настройва радостно.
Но аз дочувам как сред мрака целият
народ на Тива жали днес девойката,
че днес в града погива най-невинната
за най-прекрасно дело с най-позорна смърт,
която не остави брат си — в кървав бой
убит и непогребан — ни на птиците
да стане плячка, ни на стръвни кучета.
С това не е ли златен дар заслужила?
Навред се носи тайно тоя тъмен слух.
От всичките блага за мене, татко мой,
най-свидно е родителското щастие.
За син — какво по-славно от щастлив баща,
какво по-славно за баща от щастие
на син? Ала не смятай, че единствено
това, което мислиш ти, е правилно.
Защото, който смята, че единствен той
е с мисъл, със сърце, с език — и никой друг, —
излиза кук, разгледан по-внимателно.
Да, да, не е позорно и за мъдрия
да учи много и да не упорствува.
Навеждат се пред буйните пороища
дърветата, за да запазят клоните;
от корен пък загиват упоритите.
Тъй кораб, който със платна опънати

упорствува пред вятъра — обърнат в миг,
ще продължи да плува, но... към дъното.
Смекчи гнева си, отмени присъдата!
И ако мога да изкажа мнение
и аз, младежът, казвам, че е най-добре
човек да притежава всички знания.
Ако пък не (това не става всякога),
добър съвет да чуеш, пак е хубаво.

ХОР

Ако приказва право, царю, чуй го ти.

(Към Хемон.)

А ти — баща си чуй. Добре говорихте.

КРЕОН

На моите години от младежа ли
да уча как се разсъждава правилно?

ХЕМОН

Ако греша, недей. Младеж съм, истина.
Не възрастта, делата нека гледаме.

КРЕОН

Да, дело е да тачиш беззакония!

ХЕМОН

Не бих те молил да щадиш престъпните.

КРЕОН

Не е ли заловена в престъпление?

ХЕМОН

Народът в Тива не говори същото.

КРЕОН

Градът ли ще диктува мойта заповед?

ХЕМОН

Говориш като много млад, не виждаш ли?

КРЕОН

Не трябва ли тук аз да бъда властникът?

ХЕМОН

Не може град да бъде на един човек!

КРЕОН

Какво, нима градът не е на вожда си?

ХЕМОН

Прекрасно би царувал над пустинята!

КРЕОН

(Към Хора)

Воюва заради жената, явно е.

ХЕМОН

Ако жена си ти! За теб се грижа аз!

КРЕОН

Да, като съдиш татка си, негоднико!

ХЕМОН

Та виждам, че несправедливо действуваш!

КРЕОН

Несправедливо — че си пазя царството!

ХЕМОН

Не, ти погазваш божеските почести!

КРЕОН

Какъв позор! Жена те е поробила!

ХЕМОН

Ти няма да ме видиш роб на низости.

КРЕОН

И, значи, цялата ти реч — за нея е?

ХЕМОН

... за теб, за мен, за адските владетели...

КРЕОН

Ти жива няма да я вземеш никога!

ХЕМОН

Тя ще умре, но ще погуби някого.

КРЕОН

Дошъл си да заплашваш мен, безсрамнико!

ХЕМОН

Какви заплахи — срещу празни приказки!

КРЕОН

Ще има да се каеш, празноглавецо!

ХЕМОН

Говориш, а не слушаш моя отговор.

КРЕОН

Хей, робе, стига с твойто бръцолевене!

ХЕМОН

Назвал те бих безумен — но баща си ми!

КРЕОН

Ах, тъй? Кълна се, не за свое щастие
ти хвърляш тези ругатни в лицето ми!
Я бързо доведете таз омразница,
за да загине тук, пред годеника си!

ХЕМОН

Не, само не пред мене, не мисли това!
Пред мене тя не ще умре, а твоите
очи не ще ме видят вече никога!
Безумствуй пред своите приятели!

(Излиза.)

ХОР

Излезе, господарю, той с ужасен гняв.
Беда вещаят в тая възраст болките.

КРЕОН

Да мисли и да върши свръх човешкото,
той няма да спаси от смърт девойките.

ХОР

И двете смяташ да убиеш, тъй ли е?

КРЕОН

Не, ти си прав, изключвам непричастната.

ХОР

Каква съдба си отредил за другата?

КРЕОН

Ще кажа да я отведат в пустинен кът
и да я скрият в каменно подземие.
Храна ще сложим само за очистване
от грях, за да избегнем осквернение.

Да моли ада, който тя единствено
почита — може той да я спаси от смърт,
или тогава най-подир ще види тя,
че празен труд е да почиташ мъртвите!

(Излиза.)

ТРЕТИ СТАЗИМ

ХОР

Строфа

Ти, Еросе, всепобеден в бой,
ти, който се нахвърляш към своите роби,
ти, който прекарваш всяка нощ
над нежни момински бузи —
по далечни морета странствуващ ти, влизаш
и в малкия полски дом.

Тебе никой не може да избегне — нито бог,
ни смъртен, мимолетен човек: безумен е
твоят пленник.

Антистрофа

На честните — отклоняваш ти
ума към злото и тласкаш ги към гибел.
Пак ти раздуха и този спор
на кръвно близки хора.
Побеждава копнежът, който блести светло в
очите на тая жена,
толкоз прелестна! Той е равен на велик
закон
световен. Непобедима, така си играе богиня
Афродита.

ЧЕТВЪРТИ ЕПИЗОД

ХОР

Ала ето сега, че пристъпвам и аз
тоя царски закон, като гледам това,
и не мога поройните сълзи да спра,
като виждам към тъмния брачен чертог
Антигона навек да отива!

(Влиза Антигона, водена от стражи.)

КОМОС

Първа строфа

АНТИГОНА

Ах, гледайте вий,
граждани на града ми,
как за последен път
днес вървя и за сетен път
гледам слънце, което вече
няма да зърна! Хадес,
който всичко приспива, към брега,
на Ахерон ме е повел
жива, недочакала брак!
И никой никога сватбен химн
за мене не е редил!
Ах, мой жених Ахерон ще бъде — в ада!

ХОР

Но богата с похвали, прославена, ти
ще отидеш в оная мъртвешка земя —
не сломена от болест, която топи,

не получила удар от вражески меч,
а свободна и жива — единствена ти
между смъртните — в ада ще слезеш.

Първа антистрофа

АНТИГОНА

Научих и аз —

бил е печален краят,
там, при Сипил островръх,
на фригийската чужденка,
на Ниоба — сякаш бръшлян,
камъкът в миг я обгърнал.
Тя се топи, а ни проливен дъжд
(тъй казва людската мълва),
нито сняг я оставя за миг.

Облива с плачещи вечно очи
върха. Като нея днес
и мен приспива навеки божеството.

ХОР

Но богиня бе тя и родена от бог.^[1]
Ний сме смъртни, и смъртен е нашият род.
Ала чест е да кажат за твоята смърт,
че и ти си получила жребий на бог.
Но понасяй сега като нея и ти —
във живота, и после — в смъртта си!

Втора строфа

АНТИГОНА

Присмива се! Родни, бащини богове!
Защо се присмиваш? Чуй!
Чуй! Още съм жива!
Граде мой, вий честити
мъже на моя роден край!

Уви, диркейски изворе свещен,
тивански лес, колесници бойни — вас —
за свидетели аз призовавам днес!
Как, без да съм оплакана от свой човек,
и по какъв закон ще вляза във нечувания гроб!
Горко ми! Клет а аз!
Ах, аз не съм ни с живите, ни с мъртвите,
и нито съм в смъртта, нито в живота съм!

ХОР

До крайна смелост стигна ти,
но падна пред високия трон
на Справедливостта, дете.
Навярно тежък бащин грях заплащаш.

Втора антистрофа

АНТИГОНА

Докоснахте вий най-болната моя мисъл —
съдбата на моя триж
 клет баща и на всички
 в нашата къща, в славния
 род на Лабдакидите.
Уви! Проклето майчино легло
и брачна нощ в прегръдките на своя син
(моя майко злочеста!), на моя баща,
в която се родих и аз, нещастната!^[2]
Проклет а безбрачна, днес при тях отивам аз.
Горко ми! Братко мой!
Ти, който се обвърза със нещастен брак,
ти, мъртвият, погуби мене, живата!^[3]

ХОР

Да тачиш мъртвите, е дълг
благочестив, ала властта

на царя не престъпвай ти.
От непреклонния си нрав загиваш.

Епод

Без плач на свои, без другар, безбрачна
клетница — вървя
в този път определен!
Няма да мога все да гледам свещения
слънчев зрак, злочеста аз!
И за участи ми няма никой близък да скърби.

(Влиза Креон.)

КРЕОН

Хей, чуйте! Ако вик и плач помагаха
пред смърт, те никога не биха спирали!
Водете я по-бързо! Затворете я,
тъй както повелих, в покритата гробница!
Сама я оставете — да умре от глад
или пък — да живеи в такова жилище!
Да, чисти от кръвта ѝ са ръцете ни,
а тя не ще живее между хората.

АНТИГОНА

О, гроб, чертог мой брачен, мое жилище
подземно, вечен мой пазач! Отивам аз
при скъпите си, от които толкова
сред мъртвите прибрана е Ферсефаса^[4]!
Последна слизам — най-злочеста клетница,
преди да са изтекли още дните ми.
Но храня твърда вяра, че отивам там
любима на баща, на тебе, майчице,
така любима и на тебе, братко мой!
Когато вие паднахте, с ръцете си
измих ви, украсих ви, възлияния
направих аз. И днес понеже твоя труп

погребах, Полиник, пострадах толкова.
Достойно те почетох според умните.
И майка ако бях, и ако моят мъж
изгниваше на пътя, срещу волята
на гражданите тъй не бих постъпила.
Какъв закон би оправдал словата ми?
Та без съпруг — за друг се бих омъжила,
и без дете — от други бих го имала.
Но мъртви днес са моите родители
и брат не ще да имам вече никога.^[5]
Затуй на тебе аз въздадох почести.
Ала Креон реши, че съм престъпница,
че дръзвам на ужасно дело, братко мой!
И той сега ме води силом, грабната —
без брак, без брачни песни, без съпружеска
любов, без нежна рожба на гърдите ми.
Напусната от близки, аз, нещастната,
отивам жива в бездната на мъртвите.
Какъв закон божествен съм престъпила?
Защо да гледам още, аз злочестата,
небето и кого да моля, щом като
чрез благочестен труд добих безчестие?
За боговете туй ако е правилно,
в смъртта си ще призная — съгрешила съм.
Грешат ли те,

(посочва Креон и хората му)

не искам по-голямо зло
за тях от туй, което те ми сториха.

ХОР

Ето, същите вихри неспирно кръжат
в бреговете на нейната скръбна душа.

КРЕОН

Но това ще докара сълзи и вик
и на стражите, дето се бавят така!

АНТИГОНА

Ах, горко ми! За моята скорошна смърт
тия думи говорят!

КРЕОН

Аз не те обнадеждавам, не чакай и ти
да не стане така, както аз съм решил!

АНТИГОНА

Бащин град на тиванската родна земя,
и вий, богове на дедите!
Ето, водят ме, няма избава!
Вий, тивански старейшини, виждате как,
от кого — последна от царския род,
аз понасям такава беда за това,
че изпълних дълга благочестен!

(Стражите извеждат Антигона.)

[1] Но богиня бе тя и родена от бог — Ниоба била внучка на Зевс. ↑

[2] Антигона говори за кръвосмесителния брак на Едип и Йокаста, от който се родила и самата тя. ↑

[3] Антигона смята за причина на своята смърт брака на Полиник. Полиник се оженил за дъщерята на аргоския цар Адраст. Последица от този брак е участието на Полиник в похода на седемте вожди срещу Тива, което донася и неговата смърт. Смъртта на Полиник налага на Антигона да се погрижи за изпълнението на „свещения дълг“ — за погребението на мъртвия брат. Тя изпълнява дълга си, но бива осъдена на смърт. ↑

[4] *Ферсефаса* е поетически облик на името Персефона. ↑

[5] Наивността на тия стихове не се нуждае от доказателства. Гьоте казва, че би бил радостен, ако някой остроумен изследвач докаже, че те са неавтентични. ↑

ЧЕТВЪРТИ СТАЗИМ

Първа строфа

Тъй небесният зрак
някога бе отнет
в медния тесен затвор
и на самата Даная,
в гробен брачен чертог бе скрита и окована тя.^[1]
Да, а беше от род
славен, дете, дете!
Под сърцето ѝ бе
златороденият Зевсов син.
Страшна сила е тя — силата на съдбата.
Ни щастieto, ни Арей,
ни крепостта, ни черните
бучащи кораби ще я избягнат.

Първа антистрофа

Тъй сина на Дриант,
цар на едонците^[2], с гняв,
вечно буйнокипящ,
Бакхус затворил в тъмница
с каменни стени, защото е бил безумно горд.
Та изтекла така
страшната буйна мощ
на беса му и той
в миг видял, че обижда бог
в своя избликинал бяс, със своите хулни думи.
Поискал факлите да спре
и вдъхновените жени
на Дионис — и музите разсърдил.^[3]

Втора строфа

А при тъмните бездни на двойното море^[4]
е брегът на Босфора. Там лежи
и Салмидес суров,
дето Арей,
почитан в онзи край, видял
страшните рани по лицата
на двамата Финеевци — очите им,
жадуващи възмездие, извадила
една ужасна жена със своите кървави
ръце и със совалката заострена.^[5]

Втора антистрофа

В изнемога оплаквали своите беди
те, деца от нещастния майчин брак.
Тя била от рода,
древния род,
на Ерехтей. В далечен край,
в своите пещери незнайни,
била тя, бореадата^[6], отгледана
сред бурите на татка си, сред студ и лед
родена от безсмъртни — бърза, вихрена.
Но пак я стигна вечната Съдба, дете.

[1] На Акризий, цар на Аргос, било предречено, че ще умре от ръката на внук, който ще му роди дъщеря Даная. Акризий заключил Даная в медна кула, но Зевс проникнал при девойката, преобразен на златен дъжд. Даная родила Персей, който убил дядо си. ↑

[2] Ликург, цар на тракийското племе едонци, се възпротивил на въвеждането на Дионисовия култ в своята страна, поради което богът го лишил от разсъдък. Умопомраченият цар бил затворен в тъмница. ↑

[3] В дълбока древност музите и Дионис били свързани чрез общ култ в Тракия. ↑

[4] *Двойното море* — Мраморно и Черно море (Пропонтида и Евксински Понт). ↑

[5] Хорът засяга историята на Клеопатра, дъщеря на северния вятър Борей, и на двамата ѝ сина. Клеопатра била омъжена за Финей, цар на Салмидес в Тракия, и от него имала синове Плексип и Пандион. По-късно Финей се оженил за Идея, дъщеря на Дардан, и хвърлил Клеопатра в тъмница. Според една версия на преданието той сам ослепил синовете си; според друга, която застъпва и Софокъл, Плексип и Пандион бил и ослепени от Идея, която избола очите им със совалка. ↑

[6] *Бореадата* — т.е. дъщерята на Борей, Клеопатра. ↑

ПЕТИ ЕПИЗОД

(Влиза Тирезий, воден от дете.)

ТИРЕЗИЙ

Тивански първенци, дойдохме двамата
с очите на единия. За слепия
не е възможен пътът без водача му.

КРЕОН

Що ново има, стари ми Тирезие?

ТИРЕЗИЙ

Ще ти обадя, слушай прорицателя.

КРЕОН

До днес не съм отхвърлял твое мнение.

ТИРЕЗИЙ

И водиш затова добре държавата.

КРЕОН

От опит аз познавам добрините ти.

ТИРЕЗИЙ

Мисли, че пак се люшка твойто щастие!

КРЕОН

Що има? Аз треперя от словата ти!

ТИРЕЗИЙ

Ще разбереш от знаците на моето
изкуство. Бях на стария гадателски

престол, където сбират се пернатите,
и чувам странен звук на птици — носят се
с неясен шум и с бесни странни писъци.
Усетих как със нокти се разкъсваха,
разбрах — свистяха яростно крилата им.
Обзет от страх, над огъня в олтарите
поставих бързо жертви, но от жертвите
не пламна огън — в пепелта се стичаше
стопена тлъстината на бедрата им.
И пушеше, и пръскаше, и злъчен дим
из въздуха се вдигна, и оголени
от тлъстината, лъснаха се костите.
Зловещи жертви, тъмно предсказание!
И всичко туй научих от това дете.
То води мене, аз пък водя другите.
Градът повече тъй от твойта заповед.
Че Всеки наш олтар и Всеки жертвеник
изпълнили са птиците и псетата
с останките на клетия Едипов син.
И не приемат вече ни молебствия,
ни жертви, нито жертвен дим безсмъртните.
И птиците не ни вещаят щастие —
напили са се с кървите на мъртвия.
Това мисли ти, сине мой! Та хората
изпадат до един във прегрешения.
Но и да съгрешиш, не си в нещастие,
не си във безразсъдство, щом попаднал в зло,
разкайваш се и не оставаш твърд в греха.
Да, няма поглед правилен упорството.
Но остави, не позори умрелия!
Та храброст ли е да убиеш мъртвия?
Говоря за доброто ти. Приятно е
да слушаш благ съвет, щом полза носи той.

КРЕОН

Вий всички, старче, все във мене целите,
като стрелци, и нито ясновидството

ме пощади! А пък отдавна моите
роднини ме измамиха, продадоха!
Да, спечелете, накупете златото
на Сарди и богатствата на Индия!^[1]
Но него вие в гроб не ще положите!
Макар орлите Зевсови на късове
при Зевса да го носят, под престола му —
не се боя, че туй е грях! Погребване
за него аз не ще допусна! Знам добре:
не могат хора да сквернят небесните.
Но чуй, Тирезий, старче, и най-хитрите
пропадат срамно, щом говорят хубаво
позорни думи от користолюбие!

ТИРЕЗИЙ

Уви!

Разбират ли, замислят ли се хората...

КРЕОН

Какво? Какви са тези общи приказки?

ТИРЕЗИЙ

... какво богатство е за всички разумът!

КРЕОН

Каквото зло е, мисля, безразсъдството.

ТИРЕЗИЙ

Но тебе тази болест е прихванала!

КРЕОН

Не искам да обиждам прорицателя.

ТИРЕЗИЙ

А правиш го — наричаш ме лъжлив пророк!

КРЕОН

Пари обичат всички предсказатели.

ТИРЕЗИЙ

Царете пък — позорно богатеене!

КРЕОН

Но знаеш ли, че казваш туй пред царя си?

ТИРЕЗИЙ

О, да, нали от мене имаш царството!

КРЕОН

Мъдрец си, но обичаш ти неправдата!

ТИРЕЗИЙ

Ще ме принудиш да разкрия скритото!

КРЕОН

Кажи, но не със поглед към облагите!

ТИРЕЗИЙ

За твое благо, смятам, са словата ми!

КРЕОН

Знай, няма да подкупиш мисълта ми ти!

ТИРЕЗИЙ

Но запомни, че няма много кръгове
във бързия си бяг да стори слънцето,
когато ще дадеш мъртвец от своето
сърце — за друг един мъртвец възмездие!
Задето хвърляш под земята жив човек
и го затваряш във позорна гробница,
а тук задържаш мъртъв труп, с подземните
непричастен, лишен от гроб и почести.
И ни на тебе, нито на безсмъртните
е дадено това, но ти насилничиш!

Затуй те дебнат зорко отмъстителки
за ад, за горни богове — Еринии,
и те ще ти платят според делата ти!
Но помисли — подкупен не говоря ли
и тези думи? Туй ще кажат воплите
и на мъже, и на жени в двореца ти.
Враждебни, виж, надигат се държавите,
чиито мъртви граждани от кучета,
от зверове и птици са погребани,
а скверен дъх долитал е в олтарите.
Стрелите си изпратих с огорчение,
с възпламнал гняв направо към сърцето ти —
като стрелец. Не ще избегнеш болката.

(Към детето.)

А ти, дете, води ме в къщи. Нека той
излее своя гняв върху по-младите,
да се научи да държи езика си
и неговият дух да стане по-добър!

(Излиза.)

ХОР

Отиде си след страшни предсказания!
Но, царю, знаем ний — откакто моята
коса от черна става бяла, — никога
лъжа не е продумвал за държавата!

КРЕОН

И аз разбрах, и в трепет е сърцето ми!
Да му отстъпя! Страшно! Но ужасно е
проклятие да порази душата ми!

ХОР

Креоне, нужно е благоразумие!

КРЕОН

Кажи какво да правя, подчинявам се!

ХОР

Върви, пусни на свобода девойката
и положи във гроб трупа на мъртвия!

КРЕОН

Това ли? Да отстъпя е съветът ти?

ХОР

По-бързо, царю! Тичат бързоногите
злочестини и стигат в миг виновника!

КРЕОН

Оставям с мъка своето решение
Не ща с Необходимостта неравен бой.

ХОР

Върви, стори го, не възлагай другиму!

КРЕОН

Ще ида ей сега. Слуги, отивайте —
и вие тук, и всички други! Грабвайте
секири и към хълма бързо тичайте!
А аз изменям първото си мнение:
сам връзвах, сам ще върна свободата й.
Боя се да не би общопризнатите
закони да е най-добре да следваме!

(Излиза.)

[1] Сарди — столица на Лидия, царство на баснословно богатия Крез. Индия в древността била прочута като страна на несметни богатства. ↑

ПЕТИ СТАЗИМ

ХОР

Първа строфа

Многоименни^[1] боже! Ти, на Кадмовата щерка
гордост и на Зевс Гръмовержец — син!
На славната земя
на Италия^[2] — страж си ти!
Ти владееш в общия скут
на Деметра в Елевзин!
О, Бакхе, който живееш в Тива, в родния град
на вакханките, дето текат
влажните струи на Исмен,
при драконовото поле!^[3]

Първа антистрофа

На двувърхата скала те е съгледал светъл
дим — където вият буйни хора
корикските моми^[4],
дето Касталия струи.
И бръшляновият склон
на низейските^[5] планини,
и бреговете гроздообилни с вик, „евое!“ —
вик безсмъртен — изпращат теб
да навидиш долу, в града,
на Тива всеки кръстопът.

Втора строфа

Почиташ този град пред всички други, както
някога тя —
майка ти, сразена с гръм.

Днес, когато целият град
е обхванат от тежка беда,
при нас ела с пречисти нозе! Парнаските
гори премини или вълните на пролива!

Втора антистрофа

Ти, хороводец на звездите, които дишат
пламък, ти,
цар на нощни веселби,
роден Зевсов сине, ела,
царю, при нас! Ела, повел
тиадите^[6], които безумни цяла нощ
прославят с хора тебе, Якхос, своя цар!

[1] *Многоименни* — обръщение към Дионис. Дионис наистина имал много имена и прозвища: Бромий, Евий, Якх (Акхос), Дитирамб, Бакх (Бакхос, Бакхус) и др. Кадмовата щерка, за която говори хорът, е Семела. ↑

[2] Много лозарски области в Италия (особено във Велика Гърция) почитали Дионис като свой покровител. ↑

[3] *При драконовото поле* — там, където Кадъм посял зъбите на дракона. ↑

[4] *Корикски моми* — нимфите от Корикската пещера на планината Парнас, които участвували във вакхическите празненства. ↑

[5] *Низейски* — от Низа, име на няколко селища в Гърция. Тук Хорът има пред вид Низа на остров Евбея. ↑

[6] *Тиади* — вакханки. ↑

ЕКЗОД

(Влиза Вестител.)

ВЕСТИТЕЛЯТ

Съседи вий на Кадма и Амфиона,
ни укор, ни похвала за живота ни
бих казал аз, додето продължава той.
Съдбата вдига, тя захвърля в бедствия
щастливци и нещастници. И никакъв
пророк не съществува за съдбата ни.
Аз мислех, че Креон е за завиждане.
Земята той спаси от враговете ни.
Поел властта, самичък управляваше
града и на добри деца се радваше.
И днес — изчезна всичко. Да, изгуби ли
човекът своите радости, не смятам аз,
че той е жив — за мене той е жив мъртвец.
Безчет да бъде в тоя дом богатството,
живей сред царски блясък; ала нямаш ли
в живота си човешка радост, другото
е по-нищожно на дима от сянката.

ХОР

Каква беда е стигнала царете ни?

ВЕСТИТЕЛЯТ

Те — мъртви са. Вината е у живите.

ХОР

Но кой е жертвата и кой — убиецът?

ВЕСТИТЕЛЯТ

Загина Хемон. Прободе го ръката му.

ХОР

Чия — на Хемон ли или на татка му?

ВЕСТИТЕЛЯТ

На Хемон — гневен, че е тя погубена.

ХОР

Как твоите думи, жрецо, се изпълниха!

ВЕСТИТЕЛЯТ

Тогава трябва да обмислим другото.

ХОР

Но, виждам, иде Евридика, бедната
Креонова съпруга. За сина си ли
е чула, или тук я води случаят?

(Влиза Евридика, подкрепяна от слугини.)

ЕВРИДИКА

Съграждани, аз чух какво говорите.
Поисках да отида към богинята
Палада, за да изрека молбите си.
И тъкмо бях вратата аз отключила,
когато мигом порази ушите ми
вестта за страшно бедствие. Уплашена,
се люшнах аз в ръцете на слугините
в несвяст. Кажете ми какво говорехте!
Ще слушам аз, която тъй съм страдала!

ВЕСТИТЕЛЯТ

Ще кажа аз, царице скъпа, сам видях
и няма да пропусна нищо истинно.
Защо да те теша? Нали ще видите,

че съм излъгал. Правото е хубаво.
Като прислужник следвах аз съпруга ти
към она хълм, където беше тялото
на Полиник, разкъсано от кучета.
Богинята на пътищата^[1] молихме
и Плутона — да бъдат снизходителни.
Трупа измихме и със свежи клончета
останките му изгорихме, вдигнахме
след туй от родна пръст високо гроба му,
па тръгнахме към сводестата каменна
ужасна брачна стая на девойката.
Но някой чува отдалече остър вик
от гроба, който бе лишен от почести,
и тичешком обажда на владетеля.
При всяка стъпка той долавя смътния
плачевен глас по-ясно. В миг изохка той
и скръбно заговори: „Аз, нещастният!
Дали познах? Не е ли най-нещастен път
от пътя, който съм изминал — днешният?
Дочух сина си! Тичайте, прислужници,
при гробницата, отместете камъка,
поставен върху входа ѝ, през отвора
навлезте и разгледайте дали не е
там Хемон, или — мамят ме безсмъртните!“
Той бе така смутен! По царска заповед
задирихме. И вътре, чак до дъното,
видяхме — Антигона бе увиснала
на връв, която тя сама усукала,
а паднал, той през кръста я прегръщаше.
Любимата жена, делата бащини
и своя брак нещастен той оплакваше.
Когато го видя, Креон избухна в плач,
затече се и викна в отчаяние:
„Какво си сторил, клетнико? Без ум ли си?
Кажи, каква беда те е погубила?
Излез, дете, на колене те моля аз!“
А той погледна диво и с презрение

и без да промълви, изтегли меча си
двуостър. С бяг се отклони от удара
Креон и той не го улучи. Бедният!
Тъй както беше гневен сам на себе си,
опря и блъсна меча в слабините си
и немощен, в съзнание, девойката
обгърна той. Захърка, бликна буйна кръв
и бледите ѝ бузи се намокриха.
Лежи мъртвец до мъртвата. Нещастният!
Във ада своята сватба отпразнува той,
като показва нам какво нещастие
за смъртния човек е безразсъдството!

(Евридика излиза.)

ХОР

Що значи туй? Не каза тя ни думица —
ни лошо, ни добро — и, виж, отиде си!

ВЕСТИТЕЛЯТ

И аз съм в трепет, но все пак — надявам се,
че смята тя за непристойни воплите
навън. Ще влезе вътре, на слугините
ще каже своята скръб, ще плачат заедно.
Разумна е, не ще изпадне в слабости.

ХОР

Не знам. За мен и мъртвото мълчание,
и празната гълчава носи бедствие.

ВЕСТИТЕЛЯТ

Ще видя, като вляза сам в палатите,
дали не крие нещо лошо в своето
възбудено сърце. Ти казваш хубаво:
опасно е и мъртвото мълчание.

(Излиза.)

ХОР

Но и сам господарят пристига при нас,
като носи в ръцете си ясения знак —
ако мога да кажа — на зло, за което
не друг, а той сам е виновен!

КОМОС

(Влиза Креон с трупа на Хемон в ръце.)

Първа строфа

КРЕОН

Уви!
Жестоко греши умът заблуден
и смърт носи той!
О вий, които гледате
убиец и убит, тъй близка по кръв!
Ужасна съдба, решена от мен!
О сине любим, ти падна тъй млад!
Горко ми, горко!
Отиде си ти
по моя вина, не твоя, дете!

ХОР

О, колко късно ти съзираш Правдата!

КРЕОН

Уви!
Сега разбрах, нещастен аз! Главата ми
срази някой бог със тежка ръка
и в пътя на жестокостта ме тласна той!
Той стъпкваше вред пред мен радостта!
Безсмислен, уви, е людският труд!

(Влиза Вестител.)

ВЕСТИТЕЛЯТ

О, царю, имаш всичките нещастия!
Едното е в ръцете ти, а другото —
дошъл си, сякаш, за да видиш в къщи!

КРЕОН

Какво, нима по-лошо и от лошото?

ВЕСТИТЕЛЯТ

Жена ти — нежна майка на умрелия
твой син — е мъртва. Падна, с меч прободена.

Първа антистрофа

КРЕОН

О-о!
Безмилостен, адски пристан, защо,
защо ме погубваш?
Ти, който носиш тая вест
за страшни беди — какво казваш ти?
Ти мъртъв човек отново уби!
Какво, сине мой? Какво ми вестиш?
Горко ми, горко!
До мъртвия син
е паднала в кръв и мойта жена!

ВЕСТИТЕЛЯТ

Ти можеш да я видиш вече — ето я!

(Внасят трупа на Евридика.)

КРЕОН

О-о!
Аз виждам, клетник, второто нещастие!

Каква ли беда остава за мен?
Трупа на своя син държа в ръцете си
аз, клетник, и нов мъртвец е пред мен!
О, майко злочеста! О, бедно дете!

ВЕСТИТЕЛЯТ

Пред жертвеника с остър меч затвори тя
загасващите си очи с ридания
по Мегареевата смърт прославена,^[2]
по Хемон... После зареди проклетия
по теб, убиеца на синовете си.

Втора строфа

КРЕОН

Горко ми, зорко!
Сразява ме страх! Защо досега
не ме е сразил двуостър меч?
Нещастник съм, уви, уви!
В безкрайна беда заплетен съм аз!

ВЕСТИТЕЛЯТ

В предсмъртния си час те обвиняваше
като причина за смъртта на двамата.

КРЕОН

Кажи ми как се раздели с живота си.

ВЕСТИТЕЛЯТ

Сама сърцето си прониза, след като
узна плачевната съдба на Хемона.

КРЕОН

Горко ми, горко! Ах, никой в света
не ще сподели таз моя вина!
Да, аз те убих, нещастният аз,

да, вярно е, аз! По-бързо, слуги,
водете ме вън, далече оттук!
Не съм вече жив! Мъртвец съм от днес!

ХОР

Добро желаш, но добро — в страдание.
Че най-добри са кратките страдания.

Втора антистрофа

КРЕОН

Ела, ела,
яви се, о, смърт, и ти донеси
желания край на моя живот!
Яви се, ела!
Дано не дочакам другия ден!

ХОР

За днес да мислим. Другото е бъдеще.
За бъдещето други имат грижата.

КРЕОН

Помолих да получа най-желаното.

ХОР

Сега недей се моли. Отредената
съдба не могат да избягнат смъртните.

КРЕОН

Отведете оттук безчестния мъж,
който тебе, дете, и тебе, жена,
неволно уби! Горко ми! Кого
да погледна, къде глава да склоня?
В ръцете ми всичко погива! О, как
върхлетя върху мен сурова съдба!

ХОР

За да бъде щастлив тоя земен живот,
първо мъдри да бъдем! Да не грешим
пред небето! Заплащат с големи беди
горделивците своите дръзки слова
и така те се учат
на старост да бъдат разумни!

[1] *Богиня на пътищата* е Хеката, която отъждествявали с Персефона. ↑

[2] *По Мегареевата смърт прославена* — Креон пожертвувал своя син Мегарей, за да умилюва бог Арей и спаси Тива от обсадата на седемте вожда. ↑

Издание: Издательство „Отечество“, 1985

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.